

– по-шосте, чинне законодавство України з питань академічної доброчесності загалом, та академічної відповідальності зокрема потребує суттєвого удосконалення. Першочерговим є питання удосконалення понятійного апарату і вже надалі, за потреби, визначення процесуальних аспектів притягнення до відповідальності, оскарження рішень, розширення санкцій тощо.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.

2. Цалін С.Д. Логічний словник-довідник: 4-те вид., випр.. і доп. Х.: Факт, 2006. 400 с.

Кот Олексій Олександрович,
директор Київського регіонального
центру Національної академії правових
наук України, доктор юридичних наук,
професор, член-кореспондент НАПрН
України

СИСТЕМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Забезпечення практичної орієнтації професійної підготовки студентів-юристів у навчальному процесі як необхідний вектор розвитку системи вищої юридичної освіти активно обговорюється юридичною спільнотою, про що свідчать численні наукові праці та публічні дискусії на цю тему, що тривають останніх декілька років як серед науковців, так і серед представників юридичного бізнесу.

Судова реформа додатково підкреслила суспільну важливість та роль юридичної освіти в системі державотворення. Вища юридична освіта розглядається в Конституції України як кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посади суддів. Зокрема, в ст.127 Конституції України зазначено, що на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має ***вищу юридичну освіту*** і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним і володіє державною мовою. Аналогічні вимоги щодо наявності вищої юридичної освіти встановлені й у ст.148 Конституції України для суддів Конституційного Суду України.

Як зазначається у звіті «Стан юридичної освіти в Україні», сьогодні в нашій державі триває процес становлення правничої освіти як системи стандартів змісту та методик викладання правничих дисциплін. Закладаються підвалини формування у студентів правничих навичок, обізнаності з питань етики та прав людини, розуміння фундаментальної ролі правника в утвердженні верховенства права через захист прав і свобод людини. На цьому етапі важливим постає також питання стандартів доступу до правничої професії [1].

Цілком логічно, що все це зумовлює підвищення вимог до якості вищої юридичної освіти. Нагальні й суто практичні проблеми викладання правових дисциплін в Україні сьогодні доволі жваво обговорюються досвідченими викладачами та фахівцями в галузі юридичної освіти в численних публікаціях, дослідженнях, на наукових заходах.

Зокрема, М. Задояний та І. Оксьом акцентують увагу на існуючій диспропорції в оцінюванні юридичної освіти між державними і приватними юридичними школами. Неподоланим, на думку авторів, протягом багатьох років залишається стереотип щодо надання переваг у працевлаштуванні випускникам окремих загальнонаціональних навчальних закладів [2, с. 281].

Паралельно з обговоренням доцільності введення єдиного іспиту як передумови доступу до юридичної професії дискутується й питання необхідності забезпечення спеціальних програм підготовки юристів залежно від профілю їх майбутньої юридичної діяльності (суддів, прокурорів, адвокатів, нотаріусів) [3].

Можна погодитися, що помилковою є практика визначення потреб з підготовки кадрів, виходячи з попиту на освітню послугу, а не з потреб ринку, які визначаються роботодавцями [4, с.68]. Ця проблема штучно підсилюється у зв'язку з необхідністю самофінансування навчальних закладів, оскільки попит на майбутніх юристів є фактором, який дає можливість забезпечити надходження фінансових ресурсів не за рахунок якісного надання освітніх послуг, а з огляду на сам факт витребуваності юридичної професії.

Серед інших проблем варто виокремити відсутність єдиного державного стандарту у правничій галузі, недосконалість навчальних планів, недостатнє практичне наповнення навчального процесу.

Самостійною проблемою є незадоволена потреба у висококваліфікованих викладацьких кадрах та пов'язане з цим «перевантаження» закладами юридичного профілю. Окремого розв'язання потребує й проблема відсутності ефективної процедури оцінювання якості знань студентів та випускників.

Це далеко не вичерпний перелік проблем української юридичної освіти. Утім навіть експрес-аналіз зазначених проблем дає підстави стверджувати, що всі вони тісно пов'язані між собою та потребують системного підходу для їх успішного розв'язання.

З огляду на об'єктивні причини далеко не всі ліцензовані навчальні заклади можуть забезпечити викладання правових дисциплін на належному рівні – просто через те, що в таких закладах відсутній професорсько-викладацький склад, необхідний для якісного викладання дисциплін

Самостійною проблемою є те, що навчання у юридичних вишах по суті не передбачає надання студентам практичних навичок на рівні, достатньому для використання своїх знань після отримання диплому про вищу освіту.

Іншим аспектом у юридичній освіті є організація навчального процесу у вищих навчальних закладах. Проблема навчання на юридичних факультетах є ключовою на сьогодні, що включає організацію проведення лекцій і семінарів, написання наукових робіт, у тому числі дисертацій, перелік предметів, що викладаються, рівень навантаження студента для самостійного опрацювання викладеного матеріалу, вимоги до написання додаткових самостійних робіт власноруч на папері від руки, відсутність юридичних клінік у широкому загалі, процес проходження навчальної практики студентами, систему та методологію оцінювання знань тощо.

Наразі розуміння сутності юридичної професії формується на основі уявлення про юриста як «універсального солдата», який має бути готовий до виконання будь-яких завдань з будь-якої спеціалізації. Часто навчальні програми включають предмети, що широко варіюються, причому викладаються в досить узагальненій формі тільки на старших курсах та з невеликою кількістю годин. Безумовно, юрист має отримати базовий фундамент основних юридичних знань і навичок, що мають бути притаманні як адвокату, так і судді або державному службовцю. Водночас необхідно розуміти, що в українських вишах у більшості випадків за результатами навчання ми отримуємо випускника, який, по суті, має широкі універсальні

знання, але при цьому не володіє специфікою у тій чи іншій галузі правозастосування. Це, у свою чергу, знову ж таки не відповідає вимогам ринку юридичних послуг, основною потребою якого сьогодні є наявність глибоких спеціальних юридичних знань та професійних компетентностей.

Важливим напрямом підвищення рівня практичної підготовки є запровадження та активізація діяльності юридичних клінік у вишах. Разом з тим форми набуття практичних навичок дотепер не стали популярним явищем і працюють фактично в розріз із навчальним процесом [5, с. 71]. Немає необхідності повторно наголошувати на важливості існування таких утворень у вищих навчальних закладах. Робота в юридичних клініках безумовно надає можливість студентам-юристам безпосередньо застосовувати та засвоювати здобуті знання в усіх сферах юридичної практики та навчити орієнтуватися у юридичній професії.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок про те, що юридичній освіті в Україні все ж таки бракує практичного спрямування. Питання реформування навчального процесу стає дедалі актуальнішим. Достатній інформаційно-науковий рівень освіти, на жаль, не реалізовується повною мірою на практиці. І, безумовно, для реального вдосконалення стану юридичної освіти важливе усвідомлення та усунення згаданих недоліків.

Список використаних джерел

1. Стан юридичної освіти в Україні. Аналітичне дослідження за результатами освітніх вимірювань. Київ: Ваіте, 2018. 168 с.

2. Задояний М., Оксьом І. Сучасні підходи щодо модернізації юридичної освіти в Україні. *Публічне право*. 2012. № 4 (8).

3. Рекотов П. Юридична освіта України: проблеми сьогодення. URL: <http://www.zgia.zp.ua/gazeta/InternetKonf2016221.pdf>.

4. Гальонкіна Ю.С. Масовізація та комодифікація сучасної вітчизняної юридичної освіти як вияви глобалізаційних тенденцій. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99).

5. Кузнецова Н. С. Забезпечення якісної практичної підготовки студентів-юристів – невід’ємна складова реформування юридичної освіти. *Право України*. 2017. № 10.